

UGRÁS A JÖVŐBE

UGRÁS A JÖVŐBE, 2025 – A VÍZ EREJÉVEL!

A fény. Segédlet a bevilágításhoz

Készítette: Oravecz István

Néhány alapfogalmat, törvényszerűséget, kifejezést elkerülhetetlenül használni kell, de alapvetően gyakorlati tanácsokat szeretnék leírni. Az életben, de a fotózásban is szinte minden mindennel összefügg, ezért döntéseket kell hoznunk, gyakran kompromisszumokat kell keresnünk. Igyekszem alternatívákat kínálni a jó döntésekhez.

Elég nyilvánvaló módon a fényképezéshez fényre van szükségünk. A legtöbb esetben minél többre.

Kezdjük is mindjárt a fényvel. A természetben a fényt leginkább a Nap adja. A napfény karaktere, színe (színhőmérséklete) különböző évszakokban, napszakokban és az időjárás függvényében változó. A legtermészetesebb hatású világítást (ahogyan a világot látjuk, tapasztaljuk, értelmezzük) a napfény szolgáltatja. Viszont annak fényére nincs ráhatásunk, nem tudjuk befolyásolni. A fotó műteremet tekinthetjük fénylaboratóriumnak, ahol kizárhatjuk a természetes fényt és mi állíthatunk elő széles skálán világítást, fényviszonyokat, meghatározhatjuk a fény irányát, karakterét, a fény erejét, színét, a fényforrások számát, ráadásul ezeket újra, meg újra előállíthatjuk függetlenül a kinti fényviszonyoktól, vagy éppenséggel megváltoztathatjuk rövid időn belül egészen különböző módon, miközben a műtermen kívül éppen nincs számottevő változás a fényviszonyok között. A stúdióban a fényekkel való bánásmód azonban nem olyan egyszerű, ráadásul megannyi eszközre lehet szükség ahhoz, hogy szinte bármilyen fényt létrehozunk. Ezért talán mégis legegyszerűbb, ha először a természetes fényekkel próbálkozunk.

A fény karakterét illetően lehet kemény (pontszerű, éles, kemény árnyékot adó), ilyen a napsütés tiszta égbolt mellett, vagy lágy (diffúz, egyenletes, szinte árnyékmentes), jellemzően felhős, borús, ködös időben, szürkületi órákban.

UGRÁSSIII A JOVÓBE

A kemény fény nagy, erős fény-árnyék kontrasztot teremt, előfordulhat, hogy az árnyékos képrészletek részlet nélkül feketék maradnak, alulexponálódnak, becsukódnak, vagy a lágy fények viszont éppen ellenkezőleg, gyakran jellegtelen, szürke, vagy nem kellően karakteres képet eredményeznek. Persze a kemény és lágy fények skáláján óriási mennyiségű fokozatot találunk, vagy teremthetünk.

Mikor szerencsés keményebb fényt alkalmazunk:

- ha például éles, kemény, rajzos árnyékot szeretnénk kapni (olykor a tárgyak értelmezését segíti a tárgy vetett árnyéka is)
- elég csak a megvilágított képrészletekre irányítani a tekintetet (esetleg a sötétebben maradó képrészletben szöveget szeretnénk elhelyezni)
- fontos a felületet, struktúrát, faktúrát kiemelni kemény, súrló fényben hangsúlyozunk
- a tárgy sziluettjét, formáját szeretnénk hangsúlyozni lágyabb fényre esik a választás, ha a tárgy vagy több tárgy együtt, maga is tónusában nagy kontrasztot mutat
- ha a tárgyak egymásra zavaró árnyékot vetnének
- ha a tárgy nem az anyagszerűség, felületi textúráltság okán mutatható meg jól, hanem pld. festett, nyomtatott mintázatával
- ha szeretnénk egyszerre a világos és sötét részekben is a lehető legtöbb tónust megőrizni

Portrészásnál pedig könnyen belátható módon a modell karakterét, kisugárzását, az érzelmi hatást tudjuk a fény karakterével és persze irányával erősen befolyásolni.

A nagyon lágy fényből nem tudunk keménnyet varázsolni, legfeljebb a minden irányból érkező lágy fény útjába valamelyik oldalon nem reflektáló, fényelnyelő, fekete felületet helyezhetünk el, hogy némileg meghatározható maradjon a fény iránya, ám a kemény fényt könnyen tudjuk lágyítani a fény útjába helyezett transzparens anyaggal. Ha a transzparens, diffúz anyagot a fényhez közelítjük, akkor kevésbé lágyítjuk, inkább csak az erejét csökkentjük, míg a tárgyhoz közelítve egyre lágyabb fényt kapunk, az egész transzparens felület válik fényforrássá. Ebből az is következik, hogy amennyiben minél inkább lágy fényt szeretnénk, annál nagyobb transzparens felülettel kell dolgoznunk. A felhős, párás légkör a napfény előtt szintén a tárgyhoz közel eső, kozmikus méretű transzparens, lágyító felület. Olykor az égre nézve azt sem tudjuk megállapítani, hogy merre van a Nap. A Nap-Föld távolság pedig a felhő és köztünk lévő távolságnak sokszorosa.

UGRÁSIK A JÖVŐBE

Kemény fényben a túl nagy fény-árnyék kontrasztot csökkenthetjük derítéssel. Az árnyékos részleteket deríteni reflektáló, fényt visszaverő felülettel, derítőlappal, esetleg derítő világítással lehet.

A természetben ritkán találkozunk dupla, vagy többszörös árnyékot vető világítással. Csillogó, tükröződő felületek visszaverhetik, visszatükrözhetik a napfényt olyan erősen, hogy ilyen jelenség fellépjen, de ez ritka, nem jellemző, szinte rá is csodálkozunk. Éppen ezért ritkán érezzük természetesnek, ha a magunk teremtette világítás több irányú árnyékot eredményez. Ahol az árnyékok találkoznak, ott ráadásul egy újabb geometriai forma sötétebb árnyékként jelenik meg. Persze nincsenek kőbe vésett szabályok, ha vannak is, azt bármikor felrúghatjuk, ha okunk van rá, ha nem dilettantizmusból fakad.

SEGÉDLET A BEVILÁGÍTÁSHOZ

Természetes fényvel azonban nem csak kültéren fotózhatunk.

Az ablakon keresztül a szobába érkező külső fény, ha az ablak elég nagy és nem direkt napsütés esik be az ablakon, akkor nagyon szép, jól használható, lágy, ugyanakkor mégis szemmel láthatóan irányfény éri a fotózandó tárgyat (1. kép). (Az úgynevezett napfény-műtermek méretes ablakai is északi tájolásúak voltak.)

1.kép

2.kép

1. kép: Északi tájolású ablakon érkező szórt világítás

2. Kép: Több irányú fény, többszörös, zavaró árnyék. Több fényforrás, többszörös árnyékot vet, a kép zavarossá válik. (2. kép)

UGRÁSSIII A JOVÓBÉ

3. kép: Kevert színű fény

4. kép: Fekete fehér kép

Napfény és műfény együttes (kevert fény) használata mellett a kép nem lesz mindenütt színhelyes (3. kép). A különböző színhőmérsékletű fényekkel (a napfény = hidegebb/kékebb, a műfény = melegebb/sárgább) megvilágított képrészek eltérő színűek. Ha fekete-fehér képet készítünk, akkor ez nem jelent gondot (4. kép). A ff kép gyakran akkor is jó választás, ha a makettünk más anyagból készült, mint majd a végleges, mert ebben az esetben a tónusokra redukált kép erősebben a formát hangsúlyozza (absztrakció).

5.kép

6.kép

5.kép: Az árnyék hangsúlyozza a tárgy formáját, kiemeli az áttöréseket és kirajzolja az ebből a kameranézetből nem látható fülét is a tárgynak

6.kép: Árnyék nélkül jellegtelenebb kép

UGRÁSSIII A JOVÓBÉ

A vetett árnyék része lehet a kompozíciónak is akár úgy, hogy teljes egészében rajta van a képen (7. kép), de akár ki is futhat a képből (8. kép). Viszont az esetek többségében nem tűnik szerencsésnek a végtelenített háttérre eső torzított árnyék (9. kép). Árnyék nélkül pedig a tárgy lebeg, nem áll a lábán (10. kép).

7.kép

8. kép

9.kép

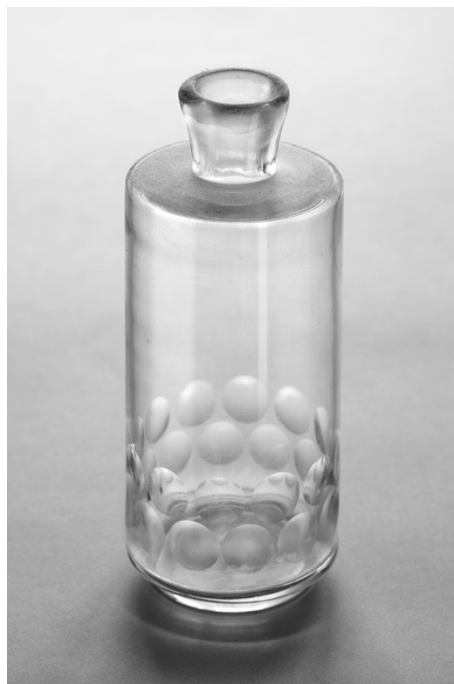
10.kép

Transzparens tárgyak esetén az ellenfény jól hangsúlyozza a tárgy átláthatóságát. A hátulról érkező fényt ki lehet egészíteni ránézeti (a kamera felől érkező) egy, vagy több fénnel.

UGRÁSSIII A JOVÓBÉ

11.kép

12.kép

11. kép: Ablakból érkező ellenfény

12. kép: Az előző világítás két, a kamera mellől, pauszpapíron keresztül érkező fénnel kiegészítve. A reflektáló, ránézeti fény hangsúlyozza az üveg anyagát, gazdagítja a kép tónusvilágát attól függően, hogy mennyire egyenletesen végezzük ezt a fényfestést, a teljesen egyenletes árnyékmentestől a karakteresen egy, vagy több irányból megvilágított, ily módon akár többlámpás megvilágítás hatását is elérhetjük. Hasonlóan több irányból megvilágított képi hatást (azaz mintha több lámpánk lenne), végeredményt érünk el, ha egyetlen fényforrással, egymás után több képet készítünk a tárgyunkról különböző irányból világitva, rögzített kamerával, amennyiben a fényképezőgépünk tud egy kockára több képet exponálni (digitálisoknál tulajdonképpen egy file-ba több képet egyesíteni). Természetesen az így elkészített külön-külön expokat utómunka során is egyesíthetjük.

Egy képsorozat elemeit (például fázisfotó sorozatot, egy tárgycsalád elemeit) illik azonos nézőpontból, azonos megvilágításban elkészíteni, mert így pontosabban látszik a különbség képről-képre, vagy pontosabb információt kapunk a méretkülönbségekről, arányokról, mintázatokról...